

رسیدگی به جرائم اطفال زیر ۱۵ سال

اطفال تا ۹ سالگی به علت نرسیدن به بلوغ و فقدان قوه تشخیص و تمیز، فاقد مسئولیت کیفری هستند. در صورت ارتکاب جرم از سوی اطفال بین ۹ تا ۱۵ سال مجازات بزرگسالان در مورد آنها اعمال نمی‌شود بلکه در صورت ارتکاب شدیدترین جرم نیز در نهایت به یک سال حبس در کانون اصلاح و تربیت محکوم می‌شوند.

اطفال در چه دادگاهی محاکمه می‌شوند؟

رسیدگی به جرائم اطفال و نوجوانان مستلزم وجود دادرسی ویژه برای آنان است. به همین دلیل یکی از پیشرفت‌های قابل توجه در حقوق کیفری کودکان، پیش‌بینی سیستم دادرسی مختص آنان است که مورد توجه و استقبال اکثر کشورها قرار گرفته است. به جرائم اطفال در ایران هم در دادسرا و دادگاه ویژه اطفال رسیدگی می‌شود.

رئیس اسبق کانون اصلاح و تربیت تهران در گفت‌وگو با همشهری سرخ از روند محاکمه و مجازات اطفال بزهکار می‌گوید

نوجوانان بزهکار چطور محاکمه می‌شوند؟

محل نگهداری کودک مجرمان

در صورتی که طفلی محکوم به مجازاتی شود، بنا بر فصل دهم قانون مجازات اسلامی اطفال و نوجوانان، مجازات یا اقدامات تربیتی برای آنها در نظر گرفته شده است. اگر محکوم شوند محکومیت‌شان نگهداری در کانون اصلاح و تربیت است. این کانون محل نگهداری نوجوانان معارض با قانون است که بنا بر دستور مقام قضایی به آنجا معرفی می‌شوند. در روند دادرسی افتراقی کانون‌های اصلاح و تربیت موظف به اصلاح و تربیت نوجوان هستند و ترتیبی اتخاذ می‌کنند که آن نوجوان امکان اصلاح و تربیتش میسر شود. بنا بر این کسانی که به کانون فرستاده می‌شوند روند اصلاح و تربیت راجع به آنها اجرا می‌شود و حداکثر مجازاتی که در قانون برایشان در خصوص جرائم حدود و قصاص تعیین شده یک تا ۳ سال حبس است؛ این در صورتی است که قصاص منتفی شده باشد. در واقع عدالت کیفری ایجاب می‌کند که قصاصات از معرفی اطفال و نوجوانان به کانون‌های اصلاح و تربیت در صورت امکان خودداری کنند. این کانون‌ها در بهترین شرایط مکان مناسبی برای اصلاح و تربیت نیستند. نگهداری نوجوانان در کانون اصلاح و تربیت باید آخرین راه‌حل باشد. باید مشاور، روانشناس، مددکار اجتماعی و... به اندازه کافی وجود داشته باشد. رویکرد کانون‌ها کاملاً متفاوت از زندان‌هاست. مکان نگهداری باید جایی باشد که کودک را در جریانی قرار دهد که منتج به اصلاح و تربیت او شود. روش ملاقات و ارتباط با نوجوان باید کاملاً متفاوت باشد. موضوع تشکیل پلیس ویژه اطفال در قانون وجود دارد که متأسفانه هنوز اجرایی نشده است.

اتهام این اطفال چطور رسیدگی می‌شود و در صورت زیاد بودن مبلغ دستبرد چه کسی باید جبران خسارت کند؟

اگر نابالغی مرتکب قتل یا ضرب و جرح شود یا اینکه خسارتی به فردی وارد کند عاقله ضامن خواهد بود. عاقله بستگان ذکور نسبی پدر یا مادر به ترتیب طبقاتی است که ارث به آنها خواهد رسید. مثلاً اگر یکی از والدین هنگام ارتکاب فعل مجرمانه یا ضرر و زیان حضور داشته باشد از او دریافت خواهد شد. هرگاه عاقله به دلیل عدم استطاعت، مالی نداشته باشد دیه از بیت‌المال پرداخت خواهد شد.

در صورتی که فرد کمتر از ۱۸ سال مرتکب قتل شود از

ابتدا تا انتها چطور به اتهام او رسیدگی می‌شود؟

افراد بالغ کمتر از ۱۸ سال چنانچه مرتکب جرائم مستوجب قصاص یا حدود شوند به دادگاه کیفری یک ویژه اطفال و نوجوانان معرفی می‌شوند اما تحقیقات مقدماتی و ابتدایی آنها توسط دادسرای ویژه اطفال و نوجوانان انجام می‌شود. در آنجا پس از تحقیقات مقدماتی کیفرخواست صادر و به دادگاه ارسال می‌شود. نوجوانانی که مرتکب جرائم قصاص شده‌اند، قانون برای آنها ویژگی‌هایی را تعیین کرده است. طبق ماده ۹۱ قانون مجازات اسلامی ۳ وضعیت تعیین کرده که نوجوانی به قصاص محکوم شود یا خیر. اول اینکه نوجوان ماهیت جرم را درک کرده باشد. دوم اینکه حرمت جرم را درک کرده باشد و سوم اینکه شبهه‌ای در رشد و کمال عقلی او دیده شود. قاضی اختیار دارد که از هر طریقی این ۳ وضعیت را احراز کند ولی مرجع اصلی که از آن در این باره استعلام می‌شود پزشکی قانونی است. من معتقدم که فرد زیر ۱۸ سال بنا بر دادرسی افتراقی باید ویژگی‌های او را در نظر گرفت.

نکته پایانی؟

معمولاً قتل‌هایی که نوجوانان انجام می‌دهند قتل‌های اتفاقی است و از عواقب کار خودشان اطلاعی ندارند و ماهیت جرم را درک نمی‌کنند. وقتی این عمل را انجام می‌دهند نمی‌دانند فرد به قتل می‌رسد یا نه. یا اگر حیاتش را از دست داد چه عواقبی برایش دارد. آیا قصاص می‌شود یا نه. بسیاری از نوجوانان به دلیل شرایط دوران بلوغ و عدم ثبات شخصیت اغلب شبهه در رشد و کمال عقلی‌شان دیده می‌شود. علاوه بر این، نباید فراموش کرد که عقل با ضرب هوشی متفاوت است. بعضی از قضات گمان می‌کنند که متهم می‌دانسته اقدامش عواقب بدی داشته و هوش خوبی دارد و چطور می‌شود در عقل او شبهه ایجاد کرد. عقل با هوش و شناخت و درک متفاوت است. به همین دلیل قانون این ۳ وضعیت را تعریف کرده و مجازات حدود و قصاص را راجع به نوجوانان بسیار محدود کرده است؛ هر چند متأسفانه در حال حاضر در کانون‌های اصلاح و تربیت جرائمی که منتج به قتل شده زیاد هستند. معمولاً قضات درباره نوجوانان اجتناب می‌کنند که حکم به سرعت اجرا شود و به همین دلیل این افراد مدت‌ها در کانون‌ها نگهداری می‌شوند و تعدادشان قابل ملاحظه است.

بر اساس قانون اطفال و نوجوانانی که مرتکب جرم می‌شوند باید تحت شرایط و ضوابط خاصی به اتهامات‌شان رسیدگی شده و مجازات شوند. اما قانون چه شرایطی برای این دسته از مجرمان در نظر گرفته است؟ منصور مقارعه‌ابید، حقوق‌دان و رئیس اسبق کانون اصلاح و تربیت تهران در گفت‌وگویی تفصیلی با همشهری به روند رسیدگی به پرونده جرائم اطفال و نوجوانان پرداخت و جزئیاتی را درباره روند تحقیق، محاکمه و مجازات نوجوانان بزهکار بازگو کرد.

رسیدگی به پرونده جرائم اطفال و نوجوانان در صلاحیت چه مرجع قضایی است؟

رسیدگی به پرونده جرائم اطفال در ایران فراز و نشیب‌های زیادی را طی کرده اما در سال ۱۳۹۲ تغییرات قابل توجهی در آیین دادرسی کیفری رخ داد. برخی از این تحولات ناشی از تأثیرپذیری آگاهانه قانونگذار از الگوهای عدالت کیفری و حداقل حقوق کودکان در پیمان نامه حقوق کودک است که ایران در سال ۱۳۷۲ به آن پیوسته است. رسیدگی به جرائم اطفال و نوجوانان به واسطه شرایط ویژه مرتکبان به صورت تخصصی در دادسراها یا دادگاه‌های اطفال مورد رسیدگی قرار می‌گیرد. اطفال در حقوق کیفری از امتیازاتی مانند عدم مسئولیت کیفری یا سزادهی نقصان یافته به اعتبار شرایط سنی و مدنی برخوردارند که در زمان ارتکاب مورد توجه قرار گرفته است.

اطفال چطور و در چه شرایطی در بازداشتگاه نگهداری می‌شوند؟

قرارهای قانونی برای افراد ۱۵ تا ۱۸ سال شامل یکی از قرارهای کفالت، وثیقه، قرار نگهداری موقت در کانون اصلاح و تربیت و همچنین قرار التزام به حضور است. قرار نگهداری موقت شبیه قرار بازداشت موقت است اما باید این نکته را مدنظر داشت که برای افراد کمتر از ۱۵ سال فقط قرار التزام به حضور طفل در مرجع قضایی صادر خواهد شد. این التزام از والدین یا سرپرست قانونی که قاضی مصلحت بداند، اخذ خواهد شد.

با توجه به شرایط و سن چنین افرادی آیا آنها دچار تخفیف و ارفاق هم می‌شوند؟

در فرایند رسیدگی به جرائم اطفال از ارفاق‌هایی از جمله اخذ تامین، پرونده شخصیت، وکیل تسخیری، غیرعقلی و حضوری بودن دادگاه، حضور مشاوران و... برخوردار خواهند بود. نکته دیگر اینکه به جرائم اطفال به طور مستقیم در دادگاه رسیدگی می‌شود. اعم از تحقیقات مقدماتی و... باید توسط شخص قاضی انجام شود.

در خبرها گاهی از حکم حساب بانکی یا دستبرد اینترنتی توسط نوجوانان شنیده می‌شود. به

صلاحیت چه مرجع قضایی است؟

رسیدگی به پرونده جرائم اطفال در ایران فراز و نشیب‌های زیادی را طی کرده اما در سال ۱۳۹۲ تغییرات قابل توجهی در آیین دادرسی کیفری رخ داد. برخی از این تحولات ناشی از تأثیرپذیری آگاهانه قانونگذار از الگوهای عدالت کیفری و حداقل حقوق کودکان در پیمان نامه حقوق کودک است که ایران در سال ۱۳۷۲ به آن پیوسته است. رسیدگی به جرائم اطفال و نوجوانان به واسطه شرایط ویژه مرتکبان به صورت تخصصی در دادسراها یا دادگاه‌های اطفال مورد رسیدگی قرار می‌گیرد. اطفال در حقوق کیفری از امتیازاتی مانند عدم مسئولیت کیفری یا سزادهی نقصان یافته به اعتبار شرایط سنی و مدنی برخوردارند که در زمان ارتکاب مورد توجه قرار گرفته است.

در صورتی که طفل به جبران خسارت یا پرداخت جریمه محکوم شود، با توجه به اینکه او احتمالاً در آمد و دارایی ندارد چطور باید این خسارت یا جریمه پرداخت شود؟

برابر ماده ۷ قانون مسئولیت مدنی کسی که قانوناً یا

